

Міністерство освіти і науки Україна
Хмельницький національний університет

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Хмельницький 2015

У збірнику містяться статті, присвячені актуальним проблемам когнітивного, зіставного мовознавства, дискусійної лінгвістики, перекладознавства, системи та структури мови, літературознавства тощо.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів філологічних факультетів.

Затверджено як фахове видання,
наказ МОН №41 від 17.01.2014, додаток 5
Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Хмельницького національного університету,
протокол №9 від 26.03.2015

Редакційна колегія :

Головний редактор : Бойко Ю.П., д-р філол. наук, проф.

Відповідальний редактор : Ємець О.В., канд. філол. наук, доц.

Члени редколегії :

Белехова Л.І., д-р філол. наук, проф. ;
Долгополова Л.А., д-р філол. наук, проф. ;
Козловський В.В., д-р філол. наук, проф. ;
Коломієць Л.В., д-р філол. наук, проф. ;
Ребрій О.В., д-р філол. наук, проф. ;
Славова Л.Л., д-р філол. наук, проф. ;
Скиба К.М., д-р філол. наук, доц. ;
Ткачук О.П., д-р філол. наук, доц. (відп. секретар)

Матеріали подані в авторській редакції.

A43 **Актуальні** проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць /

Ред. кол. : Ю.П. Бойко, О.В. Ємець, Л.І. Белехова та ін. – Хмельницький : ХНУ,
2015. – Вип. 8. – 147 с.

Видання включає публікації із сучасних проблем лінгвістики, перекладознавства, вивчення вітчизняної та зарубіжної літератури і навчання іноземних мов.

Може бути корисним для науковців, викладачів вищих та середніх навчальних закладів, аспірантів і студентів.

УДК 821.111.09

ФОМІНА Л.В.

Дніпропетровський національний

гірничий університет

СВОЄРІДНІСТЬ МІФОПОЕТИКИ «ЕНДІМІОНА» ОСКАРА ВАЙЛЬДА

В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЗМУ

У статті розглянуто особливості інтерпретації античного міфу у творчості Оскара Вайльда. «Ендімійон» Вайльда – це апокриф, художня форма епатування вікторіанської моралі. Описано художню своєрідність вайльдівської ендімїонади в контексті естетизму.

Ключові слова : ендімїонада, трансформація міфу, естетизм, Оскар Вайльд, парадокси, стильова еkleктика.

LIUDMYLA FOMINA

PECULIARITY OF OSCAR WILDE'S "ENDYMION" MYTHOPOETICS

IN THE CONTEXT OF AESTHETICS

The article deals with the research of the interpretation peculiarities of the ancient myth in Oscar Wilde's work. "Endymion" by Wilde is Apocryphon, an artistic form of criticism of the Victorian morality. An artistic originality of Wilde's poetic endymionism in the context of Aestheticism is described.

Key words : endymionism, transformation of myth, Aestheticism, Oscar Wilde, paradoxes, stylistic eclecticism.

Интерес до міфологічних образів як невичерпного джерела ідей, тем і сюжетів у художній літературі постійно привертає увагу дослідників. Проте, незважаючи на досягнення у вивченні міфологічної спадщини та її ролі у розвитку літератури (О.М. Веселовський, Є.М. Мелетинський, В.Я. Пропп, О.Ф. Лосев, Я.Є. Голосовкер, М. Еліаде та ін.), системне дослідження теорії традиційних сюжетів (А.Р. Волков, А.Є. Нямцу, В.І. Антофійчук), а також загальновідомість і популярність античного міфу про Ендімїона у творах літератури всіх культурно-історичних епох (Лікімній, Лукіан, Алкей, Джон Лілі, Майкл Дрейтон, Джон Кітс, Томас Худ, Вільгельм Карноні, Х'ю Дональд Барклей, Оскар Вайльд, Стівен Філіпс, Бенджамін Дізраелі, Чарльз Годфрі Леланд, Генрі Водсворт Лонгфелло, Сімон Вест Дейк, Ді П'єро, Ден Сіммонс, Метью Скедлон та ін.) традиційна структура міфу про Ендімїона та її інтерпретації до цього часу не стали предметом спеціального дослідження. Єдина спроба Н. Агап'ю [15] проаналізувати причини популярності даного міфу в ренесансному мистецтві не вирішує проблеми в цілому.

Мета статті – опис своєрідності міфопоетики вайльдівської ендімїонади. Нами зроблено перший український переклад вірша Вайльда "Ендімїон" [5, с. 123-125].

В англійській літературі кінця XIX ст. – часу перелому сталих переконань, цінностей і отримання нових – ім'я Оскара Вайльда (Oscar Fingal O'flahertie Wills Wilde, 1854-1900) пов'язане насамперед, з рухом естетизму. Для Вайльда естетизм став формою бунту проти вікторіанської моралі, засилля практичності й абсолютизації здорового глузду. Неприйняття сучасного вікторіанського суспільства змушує Вайльда не лише висунути свою естетичну теорію ("Задуми" ("Intensions", 1891), "Занепад мистецтва брехні" ("The Decay of Lying", 1889), "Критик як художник" ("The Critic as Artist", 1890), проілюструвати її художніми образами ("Портрет Доріана Грея" ("The Picture of Dorian Gray", 1890), "Соломія" ("Salome", 1891) та ін., але й перетворити особисте життя на витвір мистецтва, відповідно до сповідуваних ним принципів естетизму.

З цієї точки зору дослідницький інтерес становить ранній, маловивчений твір Вайльда "Ендімїон" ("Endymion", 1881) [17], опублікований у його першій збірці "Вірші" ("Poems", 1881).

Для Вайльда давньогрецький міф – це художня форма відображення його світогляду і втілення його естетичного ідеалу (Н.Ю. Бартош [2], І. Смол [16]). Естетизм у вірші “Ендіміон” знаходить свій прояв у “своєрідній втечі” письменника зі світу реального у світ мистецтва, де основне завдання художника – перетворення реальності за законами краси. Вайльд використовує міфологічні образи, символічні деталі (Endymion, Arcady, a shepherd’s crook), щоб мовою поезії відображувати конфлікт реального й ідеального, який вирішується через заперечення існування ідеалу в реальному світі.

Звернемося до сюжету твору. Дія вірша розгортається в Аркадії, міфологічному місці перебування грецьких пастухів, яке ідеалізують класичні поети [10, с.370]. Це – поетичне уособлення земного раю (ремінісценція з поеми Дрейтона): “THE apple trees are hung with gold, / And birds are loud in Arcady, /

Стр.132

The sheep lie bleating in the fold, / The wild goat runs across the wold” (“Яблуні наливаються золотом, / І птахи гучно співають в Аркадії, / Вівці бекають у загороді, / Дика коза біжить через пагорб”) [17, с.99]. Мальовничі картини притихлої природи виступають тлом, на якому розігрується трагедія любовної зради. Ендіміон зраджує своєму коханню з богинею Леді-Місяць. На початку твору вайльдівський герой з’являється пастушком, ніжним, як голуб “he is soft as any dove” (“він ніжний як голуб”) [17, с.99], а в кінці вірша – підступним спокусником, на адресу якого з докором звучить: “Ah! thou (...) Endymion” (“Ах! Ти (...) Ендіміон!”) [17, с.99]. Богиня Леді-Місяць представлена спочатку в образі подружки, якій довіряють любовні таємниці і просять про допомогу (“Tell him that I am waiting where / The rushlight glimmers in the Farm” (“Скажи йому, що я його чекаю там, де / Тьмяне світло блимає на фермі”); “O rising moon! O Lady moon! / Be you my lover’s sentinel” (“О, Леді-Місяць, що сходить! О Леді-Місяць! / Будь на варті мого коханого”) [17, с.99], а потім в образі підступної розлучниці (“False moon! False moon! O waning moon! / Where is my own true lover gone” (“Брехлива Леді-Місяць! Брехлива Леді-Місяць! О Леді-Місяць, що убуває! / Куди пішов мій коханий”) [17, с.99].

На відміну від міфу, де взаємини коханих мають незмінний характер (у всіх відомих версіях міфу Ендіміон пасивний, занурений у глибокий вічний сон, а богиня Леді-Місяць, що томиться любовною тугою, щоночі відвідує свого коханого Ендіміона [4, с.306], у вайльдівській версії міфу тема сну повністю відсутня. Ендіміон має активну життєву позицію. Він насолоджується життям, занурений у любовні розваги. Вайльд показує динаміку розвитку любовних стосунків головних героїв: чекання, томління, смуток, страждання, ревності, відчай.

Як і в античному міфі, домінуючою темою виступає краса Ендіміона. У всіх видах мистецтва до цього міфологічного образу ставилися як до ідеального втілення ідеї Прекрасного. Проте письменник докорінно трансформує традиційну сюжетну лінію міфу. Вайльд наділяє загальновідомого персонажа новою долею, переносить його до вікторіанської Англії і втілює в ньому риси свого сучасника. Трансформований письменником образ демонструє, що зовнішня краса, еталоном якої визнано Ендіміона, тепер не відповідає його внутрішньому світу, оскільки Ендіміон кидає колишню любов заради нового кохання з Леді-Місяць. Таким чином, одним з перших “вайльдівських парадоксів”, уміщених у творі, є дисгармонія зовнішньої форми і внутрішнього змісту. Краса у Вайльда позбавлена етичного початку, аморальність стає чинником дисгармонії сутності персонажу.

Інші вайльдівські контрасти стосуються зіставлення оспіваних у міфі безсмертних відчуттів любові і зображених у вірші швидкоплинних сексуальних захоплень, а також двох видів кохання: “чоловік <-----> жінка” і “чоловік <-----> чоловік”. Англійське слово “lover” перекладається як “кохана” і “коханий”, не має чіткої диференціації роду. Переклад вайльдівського вірша російським поетом О. Лук’яновим (“Где тот, в кого я так влюблён?”) [9] свідчить про, що коханий Ендіміона був чоловічої статі. Скоріш за все, Ендіміон перебуває в центрі любовного трикутника. З одного боку, залишений ним коханий, з іншого боку – його нове кохання, богиня Леді-Місяць. Гадаємо, що вибір цього міфу англійським письменником не був випадковим. Як вже було зазначено, Ендіміон, згідно з античними настановами, визнаний не лише еталоном краси, але й ідеалом чоловічої любові [8, с.84].

Вайльдівський Ендіміон – бісексуал. Як відомо, Вайльд не лише в романі “Портрет Доріана Грея” на прикладі головного героя, який експериментував з двома формами кохання, - до жінок і чоловіків, але й сам у своєму особистому житті втілює бісексуальність [6, с.221-224].

Є очевидні збіги, які об’єднують двох вайльдівських персонажів – Ендіміона і Доріана Грея. Перш за все, обидва образи мають античні ремінісценції. Міфологічними прототипами Грея є “Адоніс, Паріс, Антоній,

Нарцис” [13, с.219]. Обидва герої виступають еталонами краси і символізують вічну молодість. Обоє об’єднує розгульний спосіб життя, сексуальна розбещеність. Їх аморальність і егоїзм завдають страждань, руйнують інші життя. Колишній коханий Ендіміона і Сібіла Вейн з роману “Портрет Доріана Грея” – приклади жертв аморальності. Вайльдівські образи в художній формі втілюють ідею гедонізму, Ендіміона і Грея споріднює дисгармонія зовнішньої краси і збитковість внутрішнього світу. Вайльд показує, що порушення гармонії між етичним змістом і красою зовнішньої форми, які строюють єдине ціле античної категорії прекрасного, породжує її протилежність – категорію потворного.

Вайльдівський “Ендіміон” як твір раннього періоду творчості англійського письменника-естета характеризується еклектикою стилів [3, с.7]. Поетика твору “Ендіміон” акумулює в собі ознаки романтизму, імпресіонізму, символізму, мистецтва прерафаелітів, естетизму. До прикмет естетизму, у вірші слід віднести таке :

1) основна тема вайльдівського твору – це гімн красі та ушлявлення гедонізму. Не випадково, що його головний герой являє собою античний еталон естетичної досконалості. Проте відмінною особливістю вайльдівського Ендіміона є дисгармонія внутрішньої і зовнішньої краси ;

Стр.133

2) парадоксальність, що з’являється в протиставленні ідейного змісту античного міфу про Ендіміона і його поетичної інтерпретації. Однак слід відзначити, що парадокси вайльдівського вірша відрізняються від “блискучої форми літературного парадоксу”, в основі якого “лежить логіко-мовленнєве протиріччя” [1, с.8], яке характерне для пізнього періоду творчості письменника і досліджено О.А. Яшиною на прикладі роману “Портрет Доріана Грея” [14].

Проте парадокси в ранньому творі наявні і мають свої особливості. Парадокси вайльдівського “Ендіміона” це – художня форма епатування вікторіанської моралі, що знаходить своє віддзеркалення в низці зіставлень – ідеальний світ мистецтва, відображений в античному міфі, протиставлено сучасній авторові дійсності, з її моральним занепадом, зрадою довіри : “Be you my lover’s sentinel” (“Будь на варті у мого коханого”) [17, с.99] та зрадою кохання “My lover comes not back to me / ...Where is my own true lover gone” (“Мій коханий до мене не повернувся. / ...Куди пішов мій справжній коханий”) [17, с.99], де панує “False moon” (“Брехлива Леді-Місяць”) – антипод давньогрецької коханої Ендіміона. Щоб показати ущербність вікторіанської моралі Вайльд протиставляє безсмертну любов головних героїв міфу тлінності почуттів персонажів вірша. А гармонія зовнішньої і внутрішньої краси давньогрецьких образів Ендіміона і богині Леді-Місяць акцентує невідповідність зовнішньої краси й аморальної поведінки персонажів вайльдівського твору. Світле кохання і традиційна форма сексуальних стосунків міфологічних героїв у версії Вайльда споганені гомосексуальними зв’язками Ендіміона.

Використовуючи апокриф (руйнування домінантних загальноновизнаних догм) як найбільш прийнятну форму художнього осмислення парадоксів для інтерпретації давньогрецького міфу, “принц парадоксів” Вайльд немов “вивертає навиворіт загальноприйняті поняття”. Однак за цією “еквілібристикою думки” схована маніфестація естетизму, а саме : “краса вища за мораль, мистецтво вище від реальності, а насолода – найцінніша в житті” [1, с.7]. Особливість парадоксів письменника у творі “Ендіміон” полягає в тому, що, по-перше, вони побудовані на контрасті понять зі сфери морально-етичних відносин та естетики ; по-друге, мають антивікторіанську спрямованість і відображають авторське сприйняття сучасної йому епохи ;

3) декоративний стиль. З перших рядків твору “THE apple trees are hung with gold, / And birds are loud in Arcady” (“Яблуні наливаються золотом, / І птахи гучно співають в аркадії”) [17, с.99], Вайльд прагне довести, що “в реальності немає таких краси і гармонії, які завдяки художнику існують у мистецтві” [1, с.7], і тому він створює “декорації” до “всеосяжної естетської картини краси, що проявляється в описі довір’я, одягу, зовнішності” головного героя [12, с.9], “змушуючи читача здійснитися почуттям над повсякденною дійсністю і поринути у світ романтики і фантазії” [11, с.76]. Так, з вишуканою ретельністю виписано зовнішній антураж : краєвид античної Аркадії з квітучими садами, різними рослинами (lily, violet, daffodil) і землею, багатою на всяку живність (sheep, wild goat, little fauns), деталі портрету Ендіміона : “brown and curly is his hair”, “the lips vermilion”, колір і матеріал його одягу : “purple shoon”, “the goat-skin wrapped about his arm” і ключова деталь образу пастуха – його палиця : “a shepherd’s crook”, “the hazel crook” [17, с.99]. Особливу роль Вайльд відводить різноманітній колірній гамі (gold, silver, purple, hazel, brown crimson, violet, vermilion), яка підкреслює неповторну вайльдівську красу світу.

Поділяємо думку О.Р. Посудієвської про те, що Вайльд, "ретельно добираючи кольори, інтенсивно впливаючи на уяву і фантазію читача, сприяє створенню гострого почуття естетичної насолоди, яке постане як головна цінність сучасного письменнику буття" [11, с.76];

4) семантична функція кольорозображення. У контексті естетизму зміна кольору несе семантичне навантаження і позначає зміни в душевному стані або долі героя. Зміна золотого кольору "gold", що домінує на початку вірша, на срібний "silver" [17, с.99], як часто в кольоровій символіці тотожний поняттю "істина" [7, с.434-435], асоціюється процесом прозріння : з очей залишеного коханого спала полуда і він бачить дійсний стан справ – зраду Ендіміона. Однак таке пояснення є традиційне і лежить на поверхні. Якщо враховувати естетичний контекст твору, то зміна кольору теплого "золотий" на холодний "срібний" привносить свої "відтінки" змісту і символізує відносність явищ буття, заперечення автором сучасної реальності ;

5) для посилення естетичної насолоди красою Вайльд через синестезію дає можливість читачеві гостріше побачити барви (gold, silver, purple, hazel, brown crimson, violet, vermilion), гру світло-тіней "The rushlight glimmers in the Farm" ("... тьмяне світло блимає на фермі"), почути звуки (sheep bleating in the fold" ("бекання овець у загороді"), навіть відчутти атмосферу світу, яка створена у вірші "cold and chill" ("прохолодна та студена") [17, с.99]).

Таким чином своєрідність міфопоетики вайдівського "Ендіміона" становлять : художня маніфестація естетизму : культ краси, насолоди, акцент на превалюванні мистецтва над реальністю;

Стр.134

епатування вікторіанської моралі ; переосмислення "вічних цінностей" (категорії любові і краси) у контексті естетизму (краса у Вайльда позбавлена етичної основи).

Запропоноване дослідження є першим кроком у вивченні своєрідності міфопоетики Вайльда та функціонування античного міфу про Ендіміона в англійській поезії XIX ст., що викриває перспективи для подальшого розгляду національних особливостей рецепції античного міфу про Ендіміона.

Література

1. Акимова О.В. Этика и эстетика Оскара Уайльда : учеб.пособие / О.В. Акимова. – СПб. : Алетейя, 2008. – 192 с.
2. Бартош Н.Ю. Мифопоэтика модерна в творчестве Оскара Уайльда : дис. ... канд. филол. наук / Н.Ю. Бартош. – М., 2009. – 260 с.
3. Бахнова Ю.А. Поэзия Оскара Уайльда в переводах поэтов Серебряного века : дис. ... канд. филол. наук / Ю.А. Бахнова. – Томск, 2010. – 188 с.
4. Грейвс Р. Мифы Древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко. – М. : Прогресс, 1992. – 620 с.
5. Ендіміонада в англійській поезії XIX ст. і її витоки / Л.В. Фоміна ; пер. з англ. – Д. : Адверта, 2014. – 144 с.
6. Кон И.С. Лунный свет на заре. Лики и маски однополю любви / И.С. Кон. – М. : Олимп, 1992. – 496 с.
7. Куклев В. Энциклопедия символов, знаков, эмблем / В. Куклев. – М. : Локид, 1999. – 490 с.
8. Лихт Г. Сексуальная жизнь в Древней Греции / Г. Лихт ; пер. с англ. В.В. Федорина. – М. : КРОН-ПРЕСС, 1995. – 400 с.
9. Лукьянов А. Оскар Уайльд "Эндимион" [Электронный ресурс] / А. Лукьянов. – Режим доступа : <http://www.poezia.ru/article.php?sid=28856>.
10. Пеллегрини Ф. Литературные сюжеты и персонажи в произведениях изобразительного искусства : энциклопедия искусства / Ф. Пеллегрини, Ф. Полети ; пер. с итал. Е. Игошина, М. Челинцева. – М. : Омега, 2007. – 384 с.

11. Посудиевская О.Р. Приметы декоративного стиля в "итальянской" трагедии Оскара Уайльда "Герцогиня Падуанская" / О.Р. Посудієвська // Наук. записки. – 2009. – Вип. 2 (58). – Ч.3. – С. 74-84.
12. Посудієвська О.Р. Творчість О. Уайльда у контексті міжкультурного діалогу : автореф.дис. ... канд.філол.наук / О.Р. Посудієвської. – Д., 2012. – 20 с.
13. Руднев В.П. Словарь культуры XX века / В.П. Руднев. – М. – Аграф, 1997. – 384 с.
14. Яшина Е.А. Парадокс в художественном тексте : цели создания и способы реализации : на материале романа О. Уайльда "Портрет Дориана Грея" / Е.А. Яшина // Татищевские чтения. – Тольятти, 2006. – С.211-217.
15. Agapiou N. Endymion au carrefour. La fortune litteraire et artistique du my the d'Endymion a l'aube de l'ere moderne. Ikonographische Repertorien zur Rezeption des antiken Mythos in Europa, Beiheft IV / N. Agapiou. – Berlin : Gebr. Mann Verlag, 2005. – 286 p.
16. Small I. Oscar Wilde Revalued : An Essay on New Materials and Methods of Research / I. Small. – ELT Press, U North Carolina Press, 1993. – 288 p.
17. The Complete Works of Oscar Wilde. Poems and Poems in Prose. – Vol. I. – New York : Oxford University Press, 2000. – P. 69-70.